

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

353-15/23

Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 9891 датум 25.04.2023.

МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА

11000 БЕОГРАД
Ул. Немањина бр. 22-26

На основу члана 21. став 1. Закона о Заштитнику грађана¹, Заштитник грађана је, са становишта своје законом утврђене надлежности, размотрио предложени текст Акционог плана за спровођење Програма о заштити менталног здравља у Републици Србији за период 2023-2024. године, који је Министарство здравља доставило овом органу актом број 500-01-488/2023-07 од 03. априла 2023. године, те даје следећу допуну Мишљења бр. 353-15/23 дел. бр. 9545 од 21. 4. 2023. године

МИШЉЕЊЕ

Заштитник грађана подржава израду новог акционог плана за наредни двогодишњи период за спровођење Програма о заштити менталног здравља у Републици Србији за период 2019-2026. године² и истовремено користи прилику да укаже да би назив Акционог плана требало прецизирати и ускладити са називом важећег планског документа на који се односи, тако да гласи: *„Акциони план (2023-2024) за спровођење Програма о заштити менталног здравља у Републици Србији за период 2019-2026. године“*.

Иако први трогодишњи акциони план за спровођење Програма о заштити менталног здравља у Републици Србији за период 2019-2026. године, који је обухватао планиране активности за период 2019-2022. године, у претежном делу није остварен услед ванредних околности изазваних пандемијом Covid-19 током 2020. године, односно нису достигнуте циљане вредности показатеља учинка до краја 2022. године, као последње године његовог важења, доношење новог Акционог плана је, по мишљењу Заштитника грађана, прилика да се отклоне недостаци претходног акционог плана који су, такође, могли утицати на незнатан степен остварености постављених циљева. У том смислу, доношење новог акционог плана је прилика да се недостаци претходног сагледају, утврде почетне и циљане вредности за све показатеље резултата на нивоу мера, одреде што краћи рокови за завршетак активности у оквирима реално остваривог, а планиране активности развију и унапреде, што захтева анализу ефеката примене претходног акционог плана. Стога, пажљиво разматрајући текст достављеног Акционог плана, Заштитник грађана указује на могуће правце његовог унапређења, како следи:

¹ „Службени гласник РС“, бр. 105/2021.

² „Службени гласник РС“, бр. 84/2019.

- За Општи циљ 1: Унапређен систем заштите менталног здравља за спровођење превенције, лечења и пружања свеобухватних, интегрисаних услуга, у складу са најбољом међународним праксом – као показатељ ефекта на нивоу општег циља предвиђена је територијална покривеност центрима за ментално здравље у заједници у односу на укупан број становника, али **извор провере, као ни у претходном акционом плану, није дефинисан, те Заштитник грађана предлаже да се исти дефинише.**
- У оквиру мере 1.1.1: Развој и унапређење служби за заштиту менталног здравља – под активношћу 1.1.1.1. потребно је тачно навести назив важећег закона и унапредити нормативни оквир који се односи на оснивање центара за ментално здравље, имајући у виду да су актуелно на снази два подзаконска аката: Правилник о ближим условима за образовање центра за ментално здравље у заједници³ и Правилник о врсти и ближим условима за образовање организационих јединица и обављање послова заштите менталног здравља у заједници⁴, који није стављен ван снаге доношењем новог правилника.
- У оквиру исте мере за активност 1.1.1.3. потребно је размотрити могућност скраћења предвиђеног рока (2024), имајући у виду да за активност - израду акта о промени начина плаћања здравствених услуга у области менталног здравља са система заснованог на броју болничких дана у правцу везивања за пружене услуге нису потребна финансијска средства, јер је спроводе запослени у оквиру редовних активности.
- У оквиру мере 1.2.1: Унапређење менталног здравља деце и младих кроз превенцију менталних поремећаја – за показатељ резултата као циљана вредност у последњој години Акционог плана предвиђено је формирање 4 подјединице за заштиту менталног здравља у заједници за децу и младе, иако постоји 5 центара за ментално здравље, а према доступним подацима такву услугу већ пружају два центра за ментално здравље (у Београду и Вршцу). Заштитник грађана предлаже да се размотри могућност повећања циљане вредности показатеља резултата на нивоу мере, односно повећања броја подјединица за заштиту менталног здравља у заједници за децу и младе.
- У оквиру исте мере за завршетак активности 1.2.1.6 рок би требало у највећој могућој мери скратити да би се постојећи систем заштите менталног здравља оспособио да адекватно и брзо одговори на потребе адолесцената и обезбеди двадесетчетворочасовни пријем ургентних стања у адолесцентној психијатрији. На потребу повећања доступности здравствене заштите младима са менталним сметњама, Заштитник грађана је указао и у Мишљењу⁵ упућеном Министарству здравља новембра 2021. године. Такође, потребно је убрзано развијати службе за превенцију и лечење болести зависности код деце и младих.
- Потребно је додатно размотрити усклађеност планиране активности 1.2.1.7. у погледу повећања броја индикационих подручја на листи РФЗО и доступности психофармакотерапије за децу и младе са међународним стандардима и најбољом праксом.

³ „Службени гласник РС“, број 85/2021.

⁴ „Службени гласник РС“, број 106/2013.

⁵ 4227-211/20.

- Потребно је уложити веће напоре и убрзати реализацију активности предвиђених мером 1.2.3: Унапређење заштите менталног здравља за старије кроз формирање одговарајућих служби за збрињавање и лечење старијих особа са менталним поремећајима и спровођење антистигма кампања, као и промовисање аутономије и могућности независног живота и учешћа старих у друштву, за шта је од кључног значаја развијање мултисекторске сарадње, као и сарадње са јединицама локалне самоуправе и организацијама цивилног друштва.
- Активност 1.2.4.1 у оквиру мере 1.2.4: Унапређење заштите пацијената којима су изречене мере безбедности медицинског карактера понавља се и у овом Акционом плану, иако у специјалним болницама за психијатријске болести постоје службе за судску психијатрију, односно иако је активност у том погледу реализована, те се предлаже да се досадашња реализација ове активност додатно анализира, размотри могућност адекватнијег формулисања, односно замене другом одговарајућом активношћу која до сада није реализована.
- Почетне и циљане вредности у оквиру посебног циља 1.3: Унапређени људски ресурси, едукација и истраживање, за показатељ исхода – број психијатара на 100000 становника, требало би поново размотрити ради усклађивања са подацима из извора провере - извештаја Института за јавно здравље.
- У оквиру мере 1.3.1: Унапређење људских ресурса, едукације и истраживања у области менталног здравља, потребно је предвидети акредитацију програма обука предвиђених важећим прописима у области менталног здравља, као и посебне обуке о важећим прописима и стандардима поступања према особама са менталним сметњама.
- У оквиру посебног циља 1.4: Побољшан квалитет рада институција менталног здравља и борба против стигматизације и дискриминације особа са менталним сметњама, **потребно је дефинисати показатељ за проверу остварености, односно утврдити почетни и циљани број медицинског особља у области поремећаја менталног здравља на 100000 становника.**
- У оквиру мере 1.4.3: Јачање заступања и јавног заговарања против стигматизације, предрасуда, дискриминације и искључивања ментално оболелих особа, почетну и циљане вредности показатеља резултата, број активних удружења корисника психијатријских услуга потребно је ускладити са подацима из извора провере, јер је циљана вредност мања од броја регистрованих удружења.

У погледу мере 1.4.4: Унапређење међусекторске сарадње и територијалне координације ради постизања доступности и квалитета услуга, у претходном периоду у потпуности је изостало спровођење активности на формирању окружних координационих тела. Када се има у виду да је у Програму о заштити менталног здравља у Републици Србији за период 2019-2026. године констатовано да циљеви претходног планског документа - Стратегије развоја заштите менталног здравља⁶ – нису остварени због непостојања координационог тела са стварном надлежношћу у погледу управљања реформама и непостојања механизма праћења реализације мера тог планског документа, по мишљењу Заштитника грађана, формирање координационог тела за спровођење мера и адекватног механизма праћења реализације мера предвиђених важећим планским документом намеће се као услов за даљу реформу заштите менталног здравља и остварење постављених циљева. Такође,

⁶ „Службени гласник РС“, број 8/07.

Заштитник грађана сматра да је неопходно проценити и обезбедити потребна финансијска средства у ту сврху, као и уложити веће напоре у остваривање планираних активности, ради унапређења заштите менталног здравља, нарочито када је реч о посебно рањивим групама.

С поштовањем,

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

